

Dolnośląskie Stowarzyszenie na rzecz Autyzmu

Klub Aktywności

Model włączenia społecznego
dorosłych osób z autyzmem

Wrocław 2007

Wstęp

Dolnośląskie Stowarzyszenie na Rzecz Autyzmu jest od ponad 15 lat rzecznikiem interesów osób autystycznych i ich rodzin. W 1990 uruchomiona została Pracownia Terapii dla Dzieci Autystycznych. W 1997 z inicjatywy Stowarzyszenia powstała Publiczna Szkoła Specjalna dla Uczniów z Autyzmem oraz Punkt Konsultacyjny działający przy szkole. W 2004 Stowarzyszenie podjęło decyzję o budowie ośrodka dla młodzieży i dorosłych osób autystycznych z Dolnego Śląska - „Miejsce na ziemi”. Zakupiono 4 ha ziemi, opracowano projekt oraz rozpoczęto prace związane z przystąpieniem do budowy.

W latach 2006-2007 Stowarzyszenie realizowało projekt pilotażowy *Klub aktywności „Po Drodze”* dla dorosłych osób z autyzmem dofinansowany w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. Całą kadrę projektu stanowili specjaliści biorący udział w szkoleniach realizowanych przez Fundację Synapsis w ramach Projektu Autyzm-Akademia dla NGO`s finansowanego przez EFS. Zasadniczym celem projektu „Po drodze” było wypracowanie modelu włączania społecznego dorosłych osób z autyzmem z uwzględnieniem ich możliwości i potrzeb.

Sytuacja dorosłych osób z autyzmem

Osoby z autyzmem ze względu na zaburzenia rozwoju przejawiające się w sferach komunikowania, relacji społecznych i zachowania, wymagają zindywidualizowanego podejścia oraz stosowania specyficznych sposobów postępowania. Aby funkcjonować w środowisku osoba autystyczna wymaga permanentnej opieki oraz wyłącznej uwagi.

Wchodząc w dorosłość osoby autystyczne nie mają przeważnie możliwości realizowania obowiązku szkolnego w innej formie niż nauczanie indywidualne bez możliwości włączenia do grupy, środowiska itp. Od momentu ukończenia nauczania, niezależnie od poziomu ukończonej szkoły, **„znikają” z życia społecznego**. Nie mają perspektyw na godne i użyteczne społecznie życie, ponieważ istniejące formy włączania społecznego nie są dostosowane do charakteru zaburzeń autystycznych. Dorosłe osoby z autyzmem prawie wszystkie pozostają w domu z powodu swojej choroby i braku możliwości podjęcia jakiegokolwiek aktywności. Osiągnięty poziom funkcjonowania ulega obniżeniu, mnożą się problemy emocjonalne w tym destrukcyjne zachowania, a rodzina pod opieką której jest osoba autystyczna,

staje się bezsilnym obserwatorem niekorzystnych zmian.

Jak do tej pory nie wypracowano systemowych form pomocy dla tej grupy, która ze względu na specyfikę zaburzeń wymaga osobnej ścieżki. Znalezienie formuły umożliwiającej osobom z autyzmem różnego rodzaju aktywności nie jest łatwe. Obowiązujący w Polsce system rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych ma charakter ogólny i to powoduje, że osoby ze specyficznymi niepełnosprawnościami wypadają z systemu, a przewidziane prawem instytucje są dla nich niedostępne. Wypracowany przez Dolnośląskie Stowarzyszenie na rzecz Autyzmu **model włączania społecznego** w ramach pilotażowego projektu *Klub Aktywności „Po Drodze”* daje szansę na poprawę jakości życia osób z autyzmem i ich rodzin. Dzięki odpowiednim warunkom uwzględniającym możliwości i potrzeby dorosłych osób z autyzmem, mogą one **podejmować aktywności** właściwe dla swojego wieku oraz brać **udział w życiu społecznym**.

Wykluczenie społeczne

Przyczyny wykluczenia społecznego dorosłych osób z autyzmem są dwojakie. Z jednej strony **brak gotowości** do podejmowania aktywności i uczestniczenia w życiu społecznym. Związany jest on z ograniczeniami wynikającymi bezpośrednio z zaburzenia rozwoju, jakim jest autyzm. Z drugiej strony **brak możliwości** wynikający z braku odpowiedniej oferty dostosowanej do potrzeb i możliwości tych osób.

Skutkuje to niezaspokojeniem **potrzeb** tych osób w ich dorosłym życiu oraz nieprzestrzeganiem ich **praw** obywatelskich (niezależność życiowa, uczestniczenie w życiu społecznym, „znaczenie” społeczne, satysfakcjonujący rozwój).

Rzutuje to również na funkcjonowanie **rodziny** dorosłej osoby z autyzmem, pod której opieką pozostaje ona praktycznie przez całe życie. Taka permanentna opieka **obniża jakość życia** rodziny, prowadzi niejednokrotnie do wypalenia sił, chorób somatycznych i izolacji społecznej.

Włączenie społeczne

Odpowiedzią na problem wykluczenia społecznego dorosłych osób z autyzmem powinno być oddziaływanie na bezpośrednie jego przyczyny:

Wyrabianie **gotowości do uczestnictwa** w relacji z innym człowiekiem, grupie społecznej, społeczeństwie, poprzez interwencje terapeutyczne (w przypadku występowania zaburzeń zachowania), rozwój języka i/lub komunikacji alternatywnej, trening umiejętności społecznych kształtujący samodzielność i zaradność życiową.

Wyrabianie **gotowości do działania**, poprzez kształtowanie umiejętności wykonawczych, rozwijanie ekspresji i twórczości, uczenie aktywnego spędzania czasu.

Równorzędne jest tworzenie **miejsc aktywizowania** społecznego i zawodowego – miejsca spędzania czasu poza domem, podejmowania aktywności właściwych dla dorosłego życia, podejmowania pracy, uczestniczenia w grupie społecznej, nawiązywania relacji z innymi ludźmi, samodzielnego życia na miarę swoich możliwości.

Cele działania Klubu Aktywności

Jedną z form włączenia społecznego dorosłych osób z autyzmem jest Klub Aktywności. Jest to pierwszy krok do uniezależnienia w dorosłym życiu.

Zasadniczym celem działalności Klubu jest stworzenie dorosłym osobom z autyzmem możliwości aktywnego spędzania czasu poza domem. Dzięki odpowiednim warunkom uwzględniającym możliwości i potrzeby tych osób, mają one szansę na aktywny **udział w życiu społecznym** oraz dalszy rozwój.

Istotny jest również wzrost gotowości uczestników Klubu do podjęcia w przyszłości **aktywności zawodowej** w możliwym dla każdego zakresie.

Równorzędnym celem jest **wspomaganie rodzin** tych osób poprzez opiekę nad uczestnikami Klubu oraz ustalanie i wdrażanie strategii poprawy ich funkcjonowania a także wsparcie psychologiczne.

Zakładane rezultaty

- podejmowanie przez dorosłe osoby z autyzmem **aktywności** właściwych dla swojego wieku oraz zgodne z ich możliwościami i potrzebami
- udział w **życiu społecznym** poprzez przynależność do grupy rówieśniczej
- poprawa **funkcjonowania** uczestników Klubu dzięki zwiększeniu samodzielności
- poprawa **jakości życia rodziny** dzięki polepszeniu funkcjonowania osoby autystycznej będącej pod jej opieką
- wzrost gotowości do podjęcia w przyszłości **aktywności zawodowej** dorosłych osób autystycznych biorących udział w zajęciach klubu
- wdrażanie do struktur pobytu w miejscu **samodzielnego zamieszkania i życia**

Zasady dobrej praktyki

- respektowanie osobistej godności i niezależności każdego uczestnika klubu – możliwość decydowania, **dobrowolność**
- partnerskie relacje wszystkich uczestników Klubu - **równość**
- ochrona integralności psychofizycznej przed ryzykownymi zachowaniami swoimi i cudzymi – **bezpieczeństwo**
- dostosowywanie oddziaływań do możliwości i ograniczeń danej osoby – **indywidualizacja** , uwzględnianie możliwości i preferencji – **mocne strony**; pomoc w przezwyciężaniu problemów i trudności wynikających z deficytów oraz zaspokajanie potrzeb wynikających z zaburzeń – **słabe strony**
- wsparcie i pomoc drugiej osoby w radzeniu sobie z czynnościami dnia codziennego – **asystent osobisty**
- współpraca z rodziną uczestnika Klubu w zakresie opracowywania i stosowania strategii postępowania i interwencji terapeutycznych - **przejrzystość**
- **wsparcie psychologiczne** dla uczestników Klubu i ich rodzin

Struktura organizacyjna Klubu

W ramach klubu działają trzy **grupy** w zależności od poziomu funkcjonowania osób uczestniczących:

- **grupa terapeutyczna** – główny nacisk położony jest na wyrabianie gotowości do *uczestnictwa* poprzez interwencje terapeutyczne (zaburzenia zachowania), zajęcia z komunikacji i rozwoju języka, trening umiejętności społecznych oraz oddziaływania stymulacyjne/ grupa 6-cio osobowa, spotkania dwa razy w tygodniu po 3 godziny
- **grupa aktywności** – głównym celem jest wyrabianie gotowości do *działania* - kształtowanie umiejętności wykonawczych poprzez zajęcia praktyczno-techniczne, rozwijanie ekspresji poprzez twórczość artystyczną, uczenie aktywnego spędzania czasu, zajęcia ruchowe/ grupa 6-cio osobowa, spotkania dwa razy w tygodniu po 3 godziny zegarowe
- **grupa integracyjna** przeznaczona dla osób wyżej funkcjonujących, w tym osób z zespołem Aspergera, mająca na celu rozwój umiejętności społecznych i interpersonalnych w formule grupy rówieśniczej/ grupa 2-4 osobowa, spotkania raz w tygodniu 3 godziny zegarowe

Kadra

W skład kadry wchodzi koordynator – zarządzanie, terapeuci-animatorzy – prowadzenie zajęć klubu, psycholog – konsultacje psychologiczne.

Całą **kadre** stanowią specjaliści z wyższym wykształceniem z przygotowaniem pedagogicznym, pracujący na co dzień z osobami autystycznymi (pedagodzy specjalni, terapeuci pedagogiczni, oligofrenopedagodzy, psycholog, inni specjaliści w zależności od potrzeb) oraz biorący udział w szkoleniach realizowanych przez Fundację Synapsis w ramach Projektu Autyzm-Akademia dla NGO`s finansowanego przez EFS, w latach 2005-2008, którego celem jest wspieranie rozwoju różnorodnych form aktywizacji społecznej i zawodowej osób z autyzmem prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Wolontariusze (studenci kierunków pedagogiki, psychologii, specjaliści, inne osoby) – jako asystenci osób z autyzmem udzielają wsparcia uczestnikom Klubu a także pomagają przy realizacji zajęć.

Praca zespołu

Ze względu na konieczność wprowadzania systemowych rozwiązań w postępowaniu z osobami z autyzmem działalność Klubu Aktywności wymaga zaangażowania całego zespołu.

W każdym dniu roboczym/w dniu zajęć danej grupy, odbywają się **spotkania robocze** zespołu dotyczące wdrażania i realizacji jednolitych sposobów postępowania z każdym uczestnikiem, bieżących spraw, planowania pracy, itp.

Raz w miesiącu odbywają się spotkania **Rady Programowej** w celu planowania i realizacji zadań merytorycznych oraz ewaluacji.

W zajęciach i spotkaniach zespołu jako konsultant bierze udział psycholog, którego zadaniem jest wspieranie zarówno uczestników jak i terapeutów .

Organizacja zajęć Klubu

Podczas spotkań Klubu Aktywności odbywają się dwa rodzaje zajęć:

- *terapeutyczne/grupowe*, w ramach których wyrabiana jest gotowość do *uczestnictwa* (trening umiejętności społecznych – rozwój społeczny, komunikacja, rozwój emocjonalny, samoocena, rozwój poznawczy):
- *praktyczne/warsztatowe*, które rozwijają gotowość do *działania*: umiejętności wykonawcze i kompetencja pracownicze (pracownie – praktyczno-techniczna, kulinarna, plastyczna, komputerowa, biurowa , inne).

Zajęcia prowadzone są w oparciu o silną *strukturalizację* - wspomaganie działania i komunikacji: strukturalizacja przestrzeni (organizacja miejsca pracy), czasu (plany aktywności), czynności (plany pracy, zadania).

Każdej osobie z autyzmem w trakcie zajęć towarzyszy *osobisty asystent* udzielając wsparcia (terapeuta lub wolontariusz).

Ewaluacja

Diagnoza funkcjonalna

Jest ona podstawą zindywidualizowanego postępowania wobec każdego uczestnika zajęć. Określa rzeczywiste **możliwości i preferencje** uczestników oraz ich potrzeby wynikające z **zaburzeń i deficytów** rozwoju (*Indywidualny Profil Funkcjonowania*).

Diagnoza funkcjonalna *wstępna* przeprowadzana jest przed rozpoczęciem zajęć pod kątem uczestnictwa w odpowiedniej grupie /grupa rewalidacyjna, aktywności, integracyjna/ a także planowania pracy w ciągu roku.

Diagnoza *końcowa* – pod kątem osiągniętych postępów.

Realizowana jest przez zespół terapeutów pod kierownictwem psychologa.

Ankieta ewaluacyjna

Bada wymagania dotyczące organizacji i poziom zadowolenia z jakości podejmowanych działań w Klubie. Skierowana jest do rodziców/opiekunów i/lub uczestników (w zależności od poziomu funkcjonowania).

Dokumentacja

- Diagnoza funkcjonalna (wywiad wstępny, arkusz obserwacji funkcjonowania, Indywidualny Profil Funkcjonowania) – psycholog, terapeuti-animatory
- Okresowe konspekty zajęć dla każdej grupy (miesięczne) – terapeuti-animatory
- Raporty z zajęć (pracownie, TUS) - terapeuti-animatory
- Raporty z działalności – psycholog, koordynator
- Uczestnicy – listy obecności
- Pracownicy – umowy-zlecenie, karty pracy
- Wolontariusze – ankieta, porozumienie, listy obecności
- Księga inwentarzowa
- Kronika Klubu Aktywności
- Inne w zależności od potrzeb

Zakończenie

Zaprezentowany model został wypracowany w konkretnych warunkach (lokalowych, kadrowych) dla określonej grupy odbiorców.

Chcąc go realizować należy zawsze pamiętać o konieczności elastycznego i zindywidualizowanego podejścia oraz dokonywać niezbędnych modyfikacji własnych.

Punktem wyjścia każdego działania zorientowanego na rzecz dorosłych osób z autyzmem są ich konkretne potrzeby i możliwości